

SDP:n valtuustoaloite maksuttoman varhaiskasvatuksen mahdollisuuden selvittämisestä Lieksassa

Kaupunginvaltuusto 27.04.2026 § 36

"Esitämme, että Lieksan kaupunki ryhtyy selvittämään maksuttoman varhaiskasvatuksen toteuttamismahdollisuuksia. Useat kunnat erään tiedon mukaan - 35 kuntaa ovat pystyneet tarjoamaan maksuttoman varhaiskasvatuksen kuntalaisilleen.

Tällä hetkellä varhaiskasvatus on monille perheille maksutonta tulorajojen perusteella. Varhaiskasvatusmaksuilla kerättävä tulo on osa kaupungin talouden tasapainon ylläpitämistä, mutta maksujen kerääminen aiheuttaa myös hallinnollisia kustannuksia.

Mielestämme olisi tärkeää arvioida perusteellisesti, mitkä vaikutukset maksuttomuudella olisi perheiden ja lasten hyvinvointiin. Olisi tehtävä kokonaisarvio maksuttomuuden taloudellisista vaikutuksista kaupungille, niin hyötyjen kuin kustannusten osalta. Miten lasten poissaolot huomioidaan ja miten perheitä ohjeistetaan käytännöistä. Huomioitava henkilöstöresurssien oikea kohdentuminen ja riittävä henkilöstömitoitus lasten läsnäolon mukaan.

Varhaiskasvatus on yksi kaupungin keskeisistä palveluista ja tärkeä osa lasten ja perheiden hyvinvointia. Laadukas varhaiskasvatus luo lapselle hyvät edellytykset oppimiseen, sosiaaliseen vuorovaikutukseen sekä tasapainoiseen elämään.

Maksuttoman varhaiskasvatuksen mahdollistaminen voisi lisätä Lieksan houkuttelevuutta erityisesti nuorten ja lapsiperheiden parissa asuinpaikkaa valittaessa."

Lieksassa 27.4.2026

SDP:n valtuustoryhmän puolesta
Tarja Kärkkäinen

Päätös

Kaupunginvaltuusto lähettää valtuustoaloitteen kaupunginhallituksen valmisteltavaksi

Hyvinvointilautakunta 18.08.2026 § 112
317/00.02.00.03/2026

Valmistelija

Varhaiskasvatusjohtaja

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen merkitys kunnallisessa taloudessa on viime vuosina pienentynyt suhteessa kokonaiskustannuksiin. Asiakasmaksutuottojen osuus varhaiskasvatuksen kokonaismenoista on valtakunnallisesti varsin vähäinen. Samanaikaisesti tulorajojen korotukset ovat lisänneet niiden perheiden määrää, joille ei synny lainkaan asiakasmaksua.

Lieksan varhaiskasvatuksessa on lapsia keskimäärin 240. Näistä n. 160 lasta kuuluu nollamaksuluokkaan ja n. 20 on korkeimmassa maksuluokassa ja muut välissä oleviin maksuluokkiin. Lieksassa varhaiskasvatuksen maksutuotot ovat noin 60 000€, kun Lieksan varhaiskasvatuksen kokonaiskustannukset ovat n. 4 000 000€.

Tämä yleinen kehitys on johtanut yhä useammassa kunnassa keskusteluun maksuttoman varhaiskasvatuksen käyttöönotosta. Allaolevassa tekstissä tarkastellaan maksuttoman varhaiskasvatuksen keskeisiä hyötyjä, haasteita sekä soveltuvuutta Lieksan kaupungin näkökulmasta.

Maksuttoman varhaiskasvatuksen keskeiset hyödyt

Tieto maksuttomuudesta madaltaa kynnystä osallistua varhaiskasvatukseen. Osallistumisasteen kasvu tukee lasten kielen kehitystä, oppimisvalmiuksia ja tasavertaisia lähtökohtia koulupolulle siirryttäessä. Varhaiskasvatukseen osallistuminen mahdollistaa myös tuen tarpeiden varhaisen tunnistamisen ja oikea-aikaisen tuen järjestämisen. Tämä voi pitkällä aikavälillä vähentää korjaavien palvelujen tarvetta sekä tuottaa säästöjä muilla palvelusektoreilla.

Maksuttomuus tukee huoltajien työllistymistä ja työssäkäyntiä, mikä voi parantaa kunnan työllisyysastetta ja verotulojen kehitystä. Lisäksi se voi lisätä kunnan houkuttelevuutta lapsiperheiden näkökulmasta ja tukea elinvoimaa. Hallinnollisesta näkökulmasta maksuttomuus vähentää asiakasmaksujen määräämiseen, tarkistamiseen ja oikaisuihin liittyvää työtä, mikä keventää hallintoa ja yksinkertaistaa prosesseja.

Maksuttomuuden keskeiset haasteet

Maksuttomuus merkitsisi asiakasmaksutuottojen poistumista ja siten suoraa kustannusten kasvua kunnalle. Vaikka maksujen osuus kokonaisrahoituksesta on pieni, niiden poistuminen vaikuttaa kunnan talouden tasapainoon. Tulonmenetyksen negatiivinen vaikutus voi jonkin verran kompensoitua, kun huomioidaan maksujen laskutustyön vähenemä.

Maksuttomuus voi lisätä varhaiskasvatuksen kysyntää. Kasvava kysyntä lisää painetta varhaiskasvatuspaikkojen riittävyyteen, henkilöstön saatavuuteen sekä tilaratkaisuihin. Maksuttomuus kohdentuu kaikkiin perheisiin tulotasosta riippumatta. Tämä heikentää mahdollisuutta kohdentaa taloudellista tukea erityisesti niille perheille, jotka sitä eniten tarvitsevat. Lisäksi palvelujen käytön ennakointi voi vaikeutua, kun maksullisuuteen perustuva ohjausvaikutus poistuu. Tämä voi lisätä toiminnan suunnittelun haasteita ja kustannusvaihtelua.

Vertailu muihin kuntiin

Maksuton varhaiskasvatus on käytössä pääasiassa pienissä kunnissa, joissa ratkaisua on hyödynnetty elinvoimapolitiittisena keinona. Itä-Suomessa maksuttomuus on käytössä esimerkiksi Iloimantsissa. Näissä kunnissa maksuttomuutta on käytetty väestönkehityksen haasteisiin vastaamiseen sekä lapsiperheiden houkuttelemiseen. Yhteisenä piirteenä on usein pieni väestöpohja ja tarve vahvistaa kunnan vetovoimaa.

Suuremmissa ja keskisuurissa kunnissa varhaiskasvatus perustuu edelleen pääosin tulosidonnaiseen asiakasmaksujärjestelmään. Maksuttomuus ei ole toistaiseksi laajasti yleistynyt näissä kunnissa.

Arvio maksuttomuuden soveltuvuudesta Lieksan kaupungille

Maksuttoman varhaiskasvatuksen käyttöönottoa arvioitaessa tulee huomioida kunnan strategiset tavoitteet, kuten väestönkehitys, elinvoima ja työllisyyden edistäminen. Taloudellisessa tarkastelussa on arvioitava asiakasmaksutuottojen nykyinen taso sekä mahdollisen kysynnän kasvun vaikutus kokonaiskustannuksiin. Lisäksi on huomioitava investointitarpeet, kuten tilojen riittävyys ja henkilöstöresurssien lisääminen. Toiminnallisesta näkökulmasta keskeisiä kysymyksiä ovat henkilöstön saatavuus, palveluverkon toimivuus sekä varhaiskasvatuksen kapasiteetti.

Maksuttomasta varhaiskasvatuksesta voisi ensin olla kokeilu, josta saatujen kokemusten perusteella päätetään jatkosta.

Perheiden rooli on kokeilun onnistumisessa keskeinen.

Palvelun sujuva ja ennakoitava käyttö auttaa kaupunkia suunnittelemaan toimintaa niin, että yhteiset resurssit riittävät ja mahdollisimman moni lapsi voi osallistua varhaiskasvatukseen. Tähän voidaan vaikuttaa tiedottamisella kokeilun alkaessa.

Esittelijä

Sivistysjohtaja

Päätösehdotus

Hyvinvointilautakunta päättää esittää kaupunginhallitukselle, että Lieksassa kokeiltaisiin maksutonta varhaiskasvatusta 1.1.2027-31.12.2027 siten, että ajalla 1.1.2027-31.8.2027 toteutetaan palvelun käytön seuranta, josta tehdään arviointi sekä sen perusteella päätös maksuttoman varhaiskasvatuksen jatkosta tai mahdollisten hoidon sakkomaksujen käyttöönotosta ja suuruudesta ilmoittamattomien hoidosta poisjäämistä tai kohtuuttoman pitkien hoitoaikojen vähentämiseksi.

Päätös

Hyvinvointilautakunta päätti esittää kaupunginhallitukselle, että Lieksassa kokeiltaisiin maksutonta varhaiskasvatusta 1.1.2027-31.12.2027 siten, että ajalla 1.1.2027-31.8.2027 toteutetaan palvelun käytön seuranta, josta tehdään arviointi sekä sen perusteella päätös maksuttoman varhaiskasvatuksen jatkosta tai mahdollisten hoidon sakkomaksujen käyttöönotosta ja suuruudesta ilmoittamattomien hoidosta poisjäämistä tai kohtuuttoman pitkien hoitoaikojen vähentämiseksi.

Lisätietoja

Varhaiskasvatusjohtaja Tuula Rantala, p. 0401044128,
tuula.rantala(at)lieksa.fi.

Jakelu